

УДК: 009 (082)

Актуальні проблеми психології діяльності в особливих умовах: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції / за заг. ред. О.В. Петренка, О.М. Ічанської (Київ, 14-15 квітня 2009 р.) / М-во освіти і науки України, Нац. авіац. ун-т. – К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2009. – 144 с.

Містить матеріали доповідей щорічної науково-практичної конференції з проблем психології діяльності в особливих умовах.

Організаційний комітет

Голова

В.П. Харченко, д.т.н., проф., заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, проректор з наукової роботи Національного авіаційного університету

Заступник

О.В. Петренко, к.психол.н., доц., завідувач кафедри авіаційної психології, заступник з наукової роботи директора Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету

Члени оргкомітету:

В.Г. Панок, проф.
О.М. Долгова, доц.
О.М. Ічанська, доц.
О.М. Назарук, доц.
О.В. Сечейко, доц.

О.В. Гірчук, старш. викл.
В.В. Злагодух, старш. викл.
О.В. Івачевська, зав. лаб.
Н.С. Хімченко, викл.

Секретаріат конференції:

О.В. Гірчук (голова)
П.В. Кіреєв

*Рекомендовано до друку вченою радою
Гуманітарного інституту Національного
авіаційного університету
(Протокол №6 від 11 березня 2009 р.)*

© Національний авіаційний
університет, 2009

Валерій Бараннік

к. психол. н., доцент, м. Київ

Олександр Макаревич

к. психол. н., доцент, м. Київ

**Особливості формування системи психічної регуляції
діяльності в особливих умовах**

В звичайних умовах професійного середовища регуляція психічної діяльності спрямовується на виконання функціональних завдань. Ситуація змінюється, коли у розмірений ритм роботи вплітаються епізодичні екстремальні фактори, що, будучи за своєю природою нав'язаними ззовні, впливають не лише на якість виконання завдань, але і на психічні процеси, як регулятори діяльності. В цьому випадку спостерігається: по-перше, підвищення нервово-психічної напруженості; по-друге, активація механізмів оцінювання ситуації з позицій професійних завдань; по-третє, виникає потреба у розробці та реалізації дій по їх подоланню. Тобто, перед фахівцем постають додаткові завдання, які потрібно виконувати паралельно з головними.

Необхідність одночасно вирішувати різноспрямовані завдання активізує складну систему психічної регуляції, яка включає сенсорно-перцептивний, образно-концептуальний, програмно-цільовий, особистісно-нормативний і інтуїтивно-світоглядний рівні [3].

авиационно-транспортной системы достигается только при условии разработки ее компонентов с учетом характеристик летного состава. В противном случае создаются условия для ошибочных действий.

- Ошибочное действие, выполненное летчиком, определяет его только как исполнителя данного действия, но не как виновника.

- Допущенная летчиком ошибка есть не конечный этап расследования, а исходная точка для анализа причинно-следственных связей возникновения, развития и завершения особой ситуации.

- Причины ошибочного действия могут быть обусловлены как негативными качествами летчика, так и несоответствием компонентов авиационно-транспортной системы.

Профилактика ошибочных действий есть совершенствование компонентов авиационно-транспортной системы, которые ответственны за характеристики летного состава и определяют содержание, организацию и условия его деятельности, а также оптимизация качеств и свойств отдельных летчиков. Этот подход мы назвали *системным*.

В настоящее время в авиации интенсивно внедряется и развивается *организационный (эволюционный) подход* (Doc. 9859 ИСАО), направленный не на расследование авиационных происшествий и инцидентов, а на создание системы управления безопасностью полетов. Одной из важных составляющих данной системы является *человеческий фактор*. Внедрение

развивающегося подхода позволит отечественным авиакомпаниям не только прогнозировать возможные риски авиационной аварийности, связанные с ЧФ, но и активно управлять ими.

Вікторія Злагодух

м.Київ

Теоретичні основи дослідження сімейних взаємостосунків як фактору професійної надійності пілотів цивільної авіації

Як відомо, гармонійність сімейних взаємостосунків є суттєвим показником стійкості сім'ї до деструктивних, руйнуючих впливів соціального оточення. Одним з критеріїв оцінки цього показника є задоволеність шлюбом, яка створює сприятливий соціально-психологічний клімат в сім'ї - емоційний фон, що прямо або опосередковано суттєво впливає на здатність суб'єкта виконувати свою професійну діяльність. Ці обставини відіграють особливо важливу роль в сім'ях, де професія чоловіка пов'язана з ризиком для життя. Саме сім'ї пілотів цивільної авіації потребують дослідження сімейних взаємовідносин для забезпечення професійної надійності як важливого чинника льотної безпеки. Згідно науковим літературним джерелам, особливості сімейних стосунків, як чинника надійної професійної діяльності пілотів цивільної авіації, спеціально не досліджувалися, хоч ця проблема є

суттєвою для забезпечення льотної безпеки. Разом з тим, розробка психологічних підходів до її вирішення є актуальною з огляду на масштабність авіаційних катастроф у сучасній цивільній авіації. Тільки успішне застосування таких підходів, разом з іншими стандартними заходами, може суттєво підвищити надійність та безпеку польотів, зберігши життя та здоров'я тисячам авіапасажирів.

Проблемам професійної надійності присвячені роботи вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема, В.Г.Андросюка, Л.М. Балабанової, С.П. Бочарової, В.О. Лефтерова, В.С. Медведєва, В.В. Рибалки, В.О. Татенка, О.В. Тімченка, Г.О. Юхновця, С.І. Яковенка, С.Ю. Лебедевої, О.П. Євсюкова та інших. Дослідженням проблем шлюбно-сімейних відносин також приділялось багато уваги в сучасній психологічній літературі (М.М. Обозов, Т.М. Трапезнікова, П.М. Якобсон, Ю.Е. Альошина, Л.Я. Гофман, Л.І. Мороз, Ю.Е. Альошина, Г.М. Дубчак, Т.В. Говорун, Л.З. Сердюк, А.А. Богословський).

Для шлюбно-сімейних стосунків у сім'ях пілотів цивільної авіації мають значення особливості виробничих умов цієї професії. Найбільш вразливим для сімейних взаємовідносин є: довгочасна (дні, місяці) відсутність в колі сім'ї в зв'язку з виконанням польотного завдання, фізична та психологічна втома, що знижує психологічну активність пілотів у сім'ї. Саме шлюбно-сімейні взаємостосунки забезпечують задоволення багатьох особистісних потреб, фрустрація яких призводить до викривлення у розвитку

особистості та внутрішніх конфліктів, що суттєво впливають на виробничу сферу людини. І навпаки, у стані функціонального комфорту людина має все необхідне (ціль – засіб – результат) для успішного виконання своїх професійних функцій.

Встановлений дослідниками факт позитивного кореляційного зв'язку між „задоволеністю шлюбом” та рівнем гармонізації сімейних взаємостосунків, безперечно, в повній мірі відноситься й до сімей пілотів цивільної авіації. Гармонізація сімейних взаємостосунків дієво сприяє задоволеності життям, і, як наслідок, підвищує професійну надійність пілотів.

Література:

1. Окуленко І. М. Психологічна готовність льотно-підйомного складу до польотів після тривалих перерв між ними. // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки. Зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. – № 15 (39). – С. 178–184
2. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкис В. Психология и психотерапия семьи. – СПб.: Издательство «Питер», 1999 – 656 с.